

ДОСВІД ЄС У ВРЕГУЛЮВАННІ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ В АЗІЙСЬКОМУ РЕГІОНІ (ІРАК, АФГАНІСТАН, КАШМІР)

Розглядається роль ЄС у врегулюванні міжнародних конфліктів в азійському регіоні, зокрема в Іраку, Афганістані, Кашмірі. Здійснюється характеристика нормативно-правової бази ЄС у сфері безпеки та миротворчості й аналізується практична діяльність співтовариства. Автор дійшов висновку про цілеспрямовану гуманітарну допомогу з боку європейської спільноти в Іраку та Афганістані, але є неефективними дії ЄС щодо врегулювання ситуації в Кашмірі.

Ключові слова: ЄС, міжнародні конфлікти, Ірак, Афганістан, кашмірське питання.

Рассматривается роль ЕС в урегулировании международных конфликтов в азиатском регионе, в частности в Ираке, Афганистане, Кашмире. Осуществляется характеристика нормативно-правовой базы ЕС в сфере безопасности и миротворчества и анализируется практическая деятельность сообщества. Автор пришел к выводу о целенаправленной гуманитарной помощи со стороны европейского сообщества в Ираке и Афганистане, но неэффективны действия ЕС по урегулированию ситуации в Кашмире.

Ключевые слова: ЕС, международные конфликты, Ирак, Афганистан, кашмирский вопрос.

The role of the EU in resolving international conflicts in the Asian region, including Iraq, Afghanistan, Kashmir is considered. The legal framework of EU security and peacemaking is characterized and practical activity of the community is analyzed. The author comes to the conclusion about existing humanitarian assistance from the European community in Iraq and Afghanistan, but ineffective EU's actions in resolving the situation in Kashmir.

Key words: EU, international conflict, Iraq, Afghanistan, Kashmir issue.

Міжнародні відносини на сучасному етапі характеризуються конфліктогенністю між основними суб'єктами світової політики. Глобального значення набуває інтенсифікація конфліктів на регіональному рівні. Зокрема, азійський регіон має певну особливість – ісламізація конфліктів із зачлененням терористичної складової (Афганістан, Кашмір), яка вже давно стала відігравати глобальну роль у міжнародних відносинах. Участь ЄС у забезпечені миру в азійському регіоні є одним із напрямів безпекової політики співтовариства. Зокрема, актуальність питання підкреслюється новою хвилою розвитку ситуації в Афганістані в контексті проголошення Б. Обамою 2011 року процесу виведення військових сил США із країни до 2014 року та президентськими виборами в країні, які припадають саме на закінчення цього терміну. Варто наголосити на тому, що ЄС не залишиться осторонь цієї події, так як існують механізми співробітництва організації з НАТО та США.

Відзначимо, що участь ЄС у врегулюванні міжнародних конфліктів є предметом дослідження провідних вітчизняних (В. В. Копійка, Т. І. Шинка-

ренко [5]) та зарубіжних (М. К. Арбатов [4]) науковців, зокрема аналізу організаційної та нормативно-правової бази ЄС щодо підтримання миру та безпеки у світі присвячена праця В. В. Копійки, Т. І. Шинкаренка [5]. Характеристиці практичної імплементації дій співтовариства у врегулюванні конфліктів в азійському регіоні присвячена монографія М. К. Арбатова [4], статті А. Благовіщенського [1], Н. В. Бурлінової [2], А. Новіка [6], Х. Чайфера [8]. Джерельну базу склали Європейська стратегія безпеки [3].

Мету статті автор вбачає в аналізі нормативно-правової бази ЄС щодо підтримання миру та безпеки у світі, а також характеристики практичної участі співтовариства у врегулюванні конфліктів в Іраку, Афганістані та Кашмірі.

Миротворчість є одним із важливих напрямків зовнішньої політики Європейського Союзу в його багатовекторній діяльності. Зокрема, урегулювання регіональних конфліктів, забезпечення європейської та міжнародної безпеки переводить ЄС на рівень одного з найважливіших міжнародних центрів сили.

Загальні принципи проведення операцій та місій під керівництвом ЄС, а також порядок залучення сил і засобів країн-учасниць регламентуються Європейською стратегією безпеки (2003), Амстердамським договором (1997), Петерсберзькою (1994) і Гельсінською (1999) деклараціями. Крім того, питання взаємодії ЄС з іншими міжнародними організаціями при проведенні миротворчих і гуманітарних операцій регулюються пакетом угод із НАТО «Берлін Плюс» (1996), спільною декларацією ЄС і ООН про співробітництво в галузі запобігання та врегулювання криз (2003) та іншими документами [4, с. 6].

Прийнята в ЄС модель «усеосяжної безпеки» передбачає не тільки врегулювання конфліктів, але й їх запобігання. Вона включає широкий спектр миротворчої діяльності – класичні миротворчі операції, поліцейські операції, утвердження верховенства закону, реформи у сфері безпеки і постконфліктного відновлення, будівництво демократичних інститутів [5, с. 367].

Варто наголосити на тому, що в Європейській стратегії безпеки (ЄСБ), яка була прийнята ЄС у 2003 р., були визначені основні загрози та стратегічні цілі. Регіональні конфлікти виділяються як одна з головних загроз європейській безпеці: «Проблеми, аналогічні кашмірській, конфлікту на Корейському півострові прямо чи опосередковано зачіпають інтереси Європи» [3]. Ця стратегія зберігає свою актуальність і донині. 11 грудня 2008 року, після кавказької кризи, Європейська рада ухвалила Доповідь про реалізацію ЄСБ під назвою «Забезпечення безпеки у світі».

Азійський регіон, зокрема конфлікти в Іраку, Афганістані та Кашмірі не лише дестабілізують ситуацію в регіоні, а й є уособленням терористичної загрози світовій спільноті за рахунок територіальної дислокації різних терористичних угрупувань під проводом «Аль-Каїди» та «Об'єднаної ради джихаду». Залучення ЄС до американської антiterористичної стратегії стало переконливим аргументом на втручання європейської спільноти в цей регіон.

У липні 2005 р. була розпочата місія сприяння підготовці співробітників правоохранних органів в Іраку у складі 62 співробітників. Як і у випадку з Косово, країни ЄС зайняли різні позиції щодо самого конфлікту, але прийшли до консенсусу з питання про необхідність сприяти постконфліктній стабілізації. Щоб цей консенсус привів до заснування місії, знадобилося подолати цілу низку розбіжностей. Кілька країн-членів вважали, що участь ЄС можлива лише після завершення окупації Іраку. До ідеї створення місії проходідно поставилися США. Американська адміністрація, очевидно, не стільки побоювалася втручання ЄС, скільки не вірила в те, що операція надасть помітний вплив на ситуацію в Іраку [1, с. 14].

Офіційні оцінки ЄС представляють місію в Іраку як дуже успішну. У процесі її роботи професійну підготовку під керівництвом експертів Євросоюзу до кінця 2010 р. пройшли близько 3 600 представників іракських органів юстиції та охорони правопорядку. Здебільшого навчання було організоване на території

країн-членів ЄС. Найбільш активними учасниками місії стали Великобританія, Франція, Німеччина, Данія, Іспанія та Італія. Безпосередньо в Іраку проводилися тренінги тільки для дев'ятисот іракців. Офіси місії розташовані в Багдаді, Ербілі та Басрі. Представники США в регіоні мало звертають увагу на присутність місії ЄС, масштаби якої непорівнянні з тією роботою, яку вони ведуть в Іраку. Тим не менше досвід безпосередньої роботи з представниками державних органів Іраку може виявитися корисним для ЄС, який буде краще розуміти що відбувається в цій країні [4, с. 50].

Не бажаючи залишатися останньою від міжнародних зусиль із забезпечення безпеки в Афганістані, ЄС визнав можливою свою участь у цьому конфлікті. 15 червня 2007 року Європейський Союз розпочав проведення поліцейської місії в Афганістані, метою якої є надання допомоги уряду країни у формуванні системи правоохранних органів. У процесі діяльності місії повинні вирішуватися такі завдання: підготовка національних кадрів для міністерства внутрішніх справ, сприяння уряду Афганістану в реформуванні правоохранних органів, організація взаємодії міжнародних структур із правоохранними органами країни з питань боротьби з організованою злочинністю і незаконним розповсюдженням наркотиків [2].

Організаційно місія складається з центрального представництва в Кабулі і периферійних органів, розгорнутих при регіональних поліцейських командуваннях. Крім того, до неї входять офіцери поліції та експерти-юристи, прикомандировані в якості радників до міністерств внутрішніх справ і юстиції, а також до генеральної прокуратури. Безпосереднє керівництво місією здійснює її голова – генерал Ю. Шольц (ФРН). Загальна чисельність її особового складу – близько 200 чоловік із 15 країн-учасниць і шести, які не входять до складу Євросоюзу.

Фінансування місії (у 2008 році виділено близько 50 млн євро) здійснюється з бюджету Європейського Союзу. Крім того, для підготовки та оснащення підрозділів афганської національної поліції застосовується додаткові фінансові кошти зі спеціального фонду, що формується в тому числі за рахунок внесків третіх країн [6].

Ще одним конфліктом, який існує на теренах Азії, є індійсько-пакистанська суперечка щодо територіальної принадлежності Джамму і Кашміру. ЄС не раз звертав свою увагу на це протистояння і закликав до його мирного врегулювання. Але такі заклики не можна вважати конкретними діями, що повністю співпадає з позицією США в цьому питанні, які лише сподіваються на взаємодію Пакистану та Індії і втрутяться в проблему лише за обопільною згодою конфліктуючих сторін. У 2011 році один із лідерів сепаратистського руху Джамму і Кашміру Ясин Малик звернувся до ЄС із проханням посприяти мирному діалогу між кашмірцями та Індією, але не отримав практичної допомоги [8]. Цей факт підтверджується і заявою К. Ештон, де зазначається, що співтовариство буде й надалі надавати гуманітарну допомогу постраждалим групам населення в межах

Діалогу ЄС-Індія щодо забезпечення прав людини. «Однак, із питання про більш безпосередню участь ЄС у двосторонньому діалозі між сторонами, слід мати на увазі, що це може бути зроблено, тільки якщо конфліктуючі Сторони домовились про залучення ЄС до діалогу» [7].

Підсумовуючи викладене вище, відзначимо:

– Європейський Союз має розгалужену нормативно-правову базу щодо участі у врегулюванні міжнародних конфліктів, яка безпосередньо втілена в моделі «усеосяжної безпеки» та імплементується застосуванням на практиці засад Європейської стратегії безпеки;

– не останню роль відіграє миротворчість країн ЄС в азійському регіоні. Існування місії в Іраку дозволяє сприяти внутрішній стабілізації ситуації за допомогою професійних навчань іракських військово-службовців. Існуюча поліцейська місія ЄС в Афганістані надає допомогу уряду країни у формуванні системи правоохоронних органів та боротьбі з наркотрафіком. Не досить ефективною є діяльність співовариства щодо врегулювання кашмірського питання, так як на повноцінне втручання немає згоди конфліктуючих сторін – Індії та Пакистану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Благовещенский А. Операции и миссии Европейского Союза / А. Благовещенский, В. Рыжковский // Зарубежное военное обозрение. – 2008. – № 7. – С. 13–18.
2. Бурлинова Н. В. Война в Афганистане (2001-2011 гг.) : обзор и перспективы / Н. В. Бурлинова [Электронный ресурс] // Сайт «Перспективы». – 2011. – 1 июля. – Режим доступа : http://www.perspektivy.info/oykumena/vostok/vojna_v_afganistane_2001_2011_gg_obzor_i_perspektivy_2011-07-01.htm.
3. Европейская стратегия безопасности [Электронный ресурс] // Официальный сайт Совета Европы. – Режим доступу : http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC7809568RUC.pdf.
4. Европейский Союз и региональные конфликты / [отв. ред. Н. К. Арбатова, А. М. Кокоев. – М. : ИМЭМО РАН, 2011.
5. Європейський Союз : історія і засади функціонування : [навч. посіб.] / В. В. Кошіка, Т. І. Шинкаренко ; [за ред. Л. В. Губернського]. – К. : Знання, 2009. – 751 с.
6. Новик А. ЕС меняет стратегию в Афганистане / А. Новик [Электронный ресурс] // Сайт Института Ближнего Востока. – 2011. – 4 января. – Режим доступа : <http://www.ccntrasia.ru/newsA.php?st=1294997880>.
7. Kashmir on European Union's agenda [Электронный ресурс] // Kashmir Media Servise. – Режим доступу : kmsnews.org/news/2012/06/16/kashmir-on-european-union's-agenda.html.
8. Schaffer H. The International Community and Kashmir / H. Schaffer [Електронний ресурс] ; University of Illinois. – Режим доступу : <http://acdis.illinois.edu/assets/docs/222/articles/TheInternationalCommunityandKashmir.pdf>.